

LIJSTJES

Het geschiedenisonderwijs is in de ban van lijstjes. Tien tijdvakken, negenenveertig kenmerkende aspecten, vijftig canonvensters. Maar het reproduceren van lijstjes jaartallen, gebeurtenissen en personen, dat was toch passé?

Natuurlijk zijn we met deze lijstjes niet helemaal terug bij af. Het is toe te juichen dat er nagedacht wordt over de vraag wát leerlingen nu eigenlijk moeten leren bij geschiedenis. Ik heb er ook geen moeite mee dat een chronologisch overzicht als ruggengraat van het geschiedeniscurriculum wordt beschouwd. Maar daarmee hebben we echter nog geen beter geschiedenisonderwijs.

Wat leren leerlingen van een juf die op internet moet opzoeken wie Eise Eisinga was en hoe ze leerlingen warm kan krijgen voor Spinoza en de Statenbijbel? Wat leren leerlingen die straks aan de hand van een - helaas niet authentiek - voorwerp uit de schatkist van Nederland worden meegevoerd in een verhaal over Michiel de Ruyter, als de leerkracht hem vervolgens als 'voldaan' afvinkt op de lange lijst die hij nog heeft te gaan? Wat leren leerlingen als er geen tijd is om de canonvensters wijd open te zetten naar Europese en wereldgeschiedenis? Wat leren leerlingen als er in anderhalf jaar tijd 49 kenmerkende aspecten doorheen gejast worden?

Op de lijstjes zelf is uiteraard ook van alles af te dingen. Wat mij bij het kader van tien tijdvakken vooral stoort is dat didactiek tot formele leerstof wordt verheven. De 49 historische ontwikkelingen krijgen in het tijdvakkenkader betekenis als kenmerkend aspect van een tijdvak. Het streven van vorsten naar absolute macht is kenmerkend voor de tijd van regenten en vorsten. De economische wereldcrisis is kenmerkend voor de tijd van wereldoorlogen. Maar die tijdvakken zijn een didactische constructie! De ontwikkelingen als kenmerkende aspecten benoemen belemmert een benadering waarin deze ontwikkelingen niet alleen in relatie tot een bepaalde periode worden besproken, maar ook betekenis krijgen in relatie tot eerdere en latere ontwikkelingen en tot specifieke vragen die we aan het verleden stellen.

Waar andere schoolvakken hun best doen om ook een canon te realiseren, beschikt het geschiedenisonderwijs maar liefst over twee gezaghebbende lijstjes: de tien tijdvakken en de canon van Nederland. Deze twee verschillen echter nogal van elkaar. Het kader van tien tijdvakken benoemt algemene ontwikkelingen en verschijnselen die ingevuld kunnen worden met niet nader gespecificeerde concrete gebeurtenissen en personen. De canon van Nederland benoemt juist concrete personen en gebeurtenissen die als venster kunnen dienen op historische ontwikkelingen. Het kader van tien tijdvakken betreft vooral West-Europese geschiedenis, de canon beperkt zich tot de Nederlandse geschiedenis. Bij de tien tijdvakken is in elk geval duidelijk wat de functie van de te verwerven kennis moet zijn, namelijk je kunnen oriënteren in de tijd. Bij de canonvensters blijft vaag waarom juist deze onderwerpen aan de orde moeten komen.

Hoe de tien tijdvakken en de canon te combineren? Onlangs reageerde Van Oostrom in Kleio op deze vraag met de opmerking dat leerplanontwikkelaars daar wel een mouw aan kunnen passen. Ja, laten we van het formele geschiedeniscurriculum een nog slechter gebreide trui maken met te lange en loszittende mouwen. Het wordt als we niet opletten bovendien een trui die geen enkele leerling echt past en uit de tijd is.

Aan leerplanontwikkelaars de ondankbare taak ook voor geschiedenis een leerlijn samen te stellen, tegenwoordig het toverwoord als het om het schoolcurriculum gaat. Maar met de huidige kerndoelen voor de onderbouw die vlees nog vis zijn zie ik daar nog niet zo snel iets fatsoenlijks uitkomen. De overheid lijkt meer dan voorheen te willen bepalen wat geleerd moet worden bij het vak geschiedenis, maar maakt er tot nog toe een rommeltje van. Dat de vragen naar het wat, waarom en hoe van het geschiedenisonderwijs in samenhang met elkaar beantwoord moeten worden snapt ze blijkbaar niet. Kan iemand de onderwijsambtenaren uitleggen hoe je tot een consistent, samenhangend, leerbaar en betekenisvol geschiedeniscurriculum kunt komen dat gebaseerd is op heldere criteria voor stofkeuze?

Voor de komende tijd stel ik voor dat leraren zelf hun verantwoordelijkheid nemen en met de aangereikte draden en kralen een curriculum maken dat het geschiedenisonderwijs waardig is.

Carla van Boxtel is bijzonder hoogleraar Historische cultuur en educatie aan het Centrum voor Historische Cultuur van de Erasmusuniversiteit van Rotterdam en onderzoeker aan het Instituut voor de Lerarenopleiding van de Universiteit van Amsterdam.